

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

MOPITLO/PHUPU 2025

MEPUTSO: 70

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 22.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o di badilego. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
3. Lephephe le, le arotšwe ka DIKAROLO TŠE NNE:

KAROLO YA A:	Padi	(35)
KAROLO YA B:	Papadi/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Kanegelokopana	(35)
KAROLO YA D:	Theto	(35)
4. Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tšwa dikarolong TŠE PEDI.

KAROLO YA A:	PADI
	Araba potšišo ya padi yeo o ithutilego.
KAROLO YA B:	PAPADI/TERAMA
	Araba potšišo ya papadi/terama yeo o ithutilego.
KAROLO YA C:	KANEGELOKOPANA
	Araba dipotšišo ka moka tša dikanegelokopana.
KAROLO YA D:	THETO
	Araba dipotšišo ka moka tša theto.
5. Diriša lenaneotekolo.
6. Latela ditaelo ka šedi mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE.
7. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
8. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
9. Kakanyo mabapi le taolo ya nako:
Šomiša tekano ya metsotso ye e ka bago ye 75 KAROLONG YE NNGWE le YE NNGWE.
10. Ngwala ka bothakga, ka mongwalo wa go balega. ...

LENANEOTEKOLO**KAROLO YA A: PADI****Araba potšišo E TEE ka padi yeo o ithutilego.**

NOMORO YA POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. <i>Kgati ya moditi</i>	35	5
2. <i>Dilo tšela ke batho</i>	35	8

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**Araba potšišo E TEE ka papadi/terama yeo o ithutilego.**

3. <i>Di šitile Phaahla</i>	35	11
4. <i>Ga le batswadi ba selo</i>	35	14

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**Araba dipotšišo KA MOKA tša dikanegelokopana.**

5.1 'Re lebe kae'	18	16
-------------------	----	----

LE

5.2 'Kgethollo ya sehlogo'	17	17
----------------------------	----	----

KAROLO YA D: THETO**Araba dipotšišo KA MOKA tša theto.**

6.1 'O ntirile lekgowa'	18	19
-------------------------	----	----

LE

6.2 'Di a ila'	17	21
----------------	----	----

LENANEOTEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o arabile dipotšitšo ka moka tšeo di nyakegago.

KAROLO	NOMORO YA POTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	LESWAO (✓)
A: PADI	1–2	1	
B: PAPADI/TERAMA	3–4	1	
C: KANEGELOKOPANA	5	1	
D: THETO	6	1	

HLOKOMELA: Kgonthišiša gore o arabile dipotšišo go tšwa dikarolong TŠE PEDI fela.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

1.1 SETSOPOLWA SA A

Go ile go sešo gwa feta nako e kaalo ge go robetšwe, lesea lela la thoma go lla le go thathankgana, gona fao mmago lona a beega sebakeng. O lekile go hlaletša ka mekgwa e mentši ya ba lefeela, a tsoga a dula gabotse a be a mo fara a mo tlhokgosetša a mo fa letswele leo feela a ilego a le gana. Gore go eba ka mokgwa woo o ile a šišinya monna gore a kgotletše mollo ba tle ba bontšhane gore eng ke eng, feela a hwetša yena a swerwe ke bja moswananoši. 5

Mo tlalelong yeo o ile a ya go tsoša mmatswalagwe yoo a ilego go fihla a kgotletša a be a butšwetša, mollo wa rurumpana, ya re ge ba lebelela lesea lela ba lemoga gore le kokomogile dimpa. Serokolo se ile go kgerwa a huetšwa ka sona a be a fogohletšwa, sebakeng sa gore a kgebe gomme dimpa di phohlele ya ba mo di kokomogelago pele le pele, ngwana a bile a thomile go hwa lentšu ka lebaka la go lla. Ba ile ka leka ka se le sela ya ba lefeela, Nkgotlelele a re ka šišinywa ya ba lefeela, ba be ba mo kukišana ba mmea ka ntle gore a itiwe ke moya. Seo se ilego sa tloga se ba bea sebakabakeng ke ge ba ekwa yola Mmatshehla a sega! 15

[Letl. 127]

- 1.1.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya segologolo. Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.1.2 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša setsopolwa se. (2)
- 1.1.3 Mongwadi o reela baanegwa maina go ya ka ditiragalo tša padi ye. Kgonthišiša taba ye o lebeletše:
- (a) Ntshwarele
- (b) Ntlogele
- (c) Nkgotlelele (3)
- 1.1.4 Bothata bjo bo tšwelelago setsopolweng se bo ile bja rarollwa bjang? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)

- 1.1.5 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, efa maina a baanegwa ba ba latelago:
(a) Molwantšhwa
(b) Molwantšhi
(c) Mohlohleletši (3)
- 1.1.6 Ala tlemollo ya lehuto la padi ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 1.1.7 Ke moya wa mohuta mang wo o fokago setsopolweng se? Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 1.1.8 Ahlaahla morero wa padi ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**1.2 SETSOPOLWA SA B**

Ditaba tša letšatši leo ngwana a tšwelego ka ngwakong ka lona ba ile ba di puputla ka tšhoganetšo ye e ilego ya gakantšha yo mongwe le yo mongwe, ya re le le latelago ya ba gona go thwego di ka dulelwa, Mmatshela a re seo ke se a kwanago naso.

Kua ga Mahlatsemang wa kgoro ya Theogedi go ile gwa jewa tše di sego tša 5
nokwa ruri, ka gore go ile go ba ka mokgwa woo o sa tšwago go kwa ka
gona, Mahlatsemang a ya ga ngaka ya gagwe, e lego Tšhipu, go ya go
botšiša gore naa eng ke eng, eupša a mo hloka. O ile ge a botšiša mosadi
gore naa o ile kae, ya ba semaka ge le yena a ile a latola ka la gore yena o
tšeela mo nkego o gona kua ga Mahlatsemang! 10

Seo se ilego sa tloga se bea Mahlatsemang sebakeng ke go tle a ekwa gore
Tšhipu o ile go di nwa moro a tšhabela ka lehlakoreng lela la Sefatamollo ka
go tseba gore ge a le fao a ka se thinthwe ke motho, gona fao molli a se ke a
tseba gore naa ditšohle tšela di bego di thakgega nnete gona e be e le ka
tsebo ya yoo mogwera wa gagwe goba bjang. Le yo e sego yena o be a 15
swanetše go ikhwetša a le maaroganong a ditsela tšeo bjale a sa tsebego
yeo a ka tšeago ka yona.

[Letl. 133]

- 1.2.1 Ka dintlha TŠE PEDI laetša mothalonako TEMANENG YA 1 go tšwa setsopolweng se. (2)
- 1.2.2 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago:
(a) Mmatshela le Mahlatsemang
(b) Tšhipu le Sefatamollo (2)
- 1.2.3 Ala bokamorago bja setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 1.2.4 Ka dintlha TŠE PEDI laetša tema ye e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (2)

- 1.2.5 Hlaloša gore Mmatshepho ke motho wa mohuta mang go ya ka padi ye? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 1.2.6 Ke thuto efe yeo e tšweletšwago ke setsopolwa se? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 1.2.7 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le ditiragalo tša setsopolwa se. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- [35]**

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

2.1 SETSOPOLWA SA C

Maphefo o ile a romela melaetša kgafetšakgafetša go kgaetšedi ya gagwe gore a tle a tšee mošemane goba bobedi bja bona ka gore yena a ka se kgone go fepa bana ba babedi. O be a lemogile gore ge Lufuno le yena a ka sepela o be a tla šala bošwaneng bja masetlapelo. O be a re mošemanyana ga a na le mohola ka mo lapeng, mola ge a ntše a gola a thoma go seleka le go sobelelwa ke letšatši a se ka mo gae. 5

Mashudu o ile a tsena kgakanegong. O be a sa tsebe gore a ka dira eng ka mošemane, o be a ka se kgone go dula le yena ka mo ga Meisie. Gape ngwako wo ba bego ba dula ka go wona e be e le wa Meisie. Mashudu o be a thothile kua go dulago maphodisa, diparakeng ka morago ga go saena le Meisie. Ke ka lebaka leo a bego a se na le maatla ka mo lapeng leo. Taba yeo ya mošemane e ile ya mo opiša hlogo. O be a khoše lela la go re mošemane o na le hlogo ya go re fu! Ka gona a ka feleletša e le ngaka goba agente. 10

Morena Makhado o ile a tšea nako ye telele kudu pele a ka ba le sebete sa go botša mogatšagwe gore Maphefo o reng. 15

[Letl. 14]

- 2.1.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Tsopola dintlha TŠE THARO go netefatša se. (3)
- 2.1.2 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša setsopolwa se. (2)
- 2.1.3 Mongwadi o reela baanegwa maina go ya ka ditiragalo tša padi. Kgonthišiša taba ye o lebeletše:
- (a) Maphefo
  - (b) Mashudu
  - (c) Basi (3)
- 2.1.4 Bothata bjo bo tšwelelago setsopolweng se bo ile bja rarollwa bjang? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 2.1.5 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, efa maina a baanegwa bao ba latelago:
- (a) Molwantšhwa
  - (b) Mohlohleletši (2)

- 2.1.6 Ke thulano ya mohuta mang ye e tšweletšwago ke setsopolwa se? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 2.1.7 Ke moya wa mohuta mang wo o fokago setsopolweng se? Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 2.1.8 Ahlaahla morero wa padi ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

2.2 SETSOPOLWA SA D

Taba yela ya go šoma polaseng ya van Niekerk e ile ya thuša mogale wa Mukhabudi kudu. O ile a kgotlelela, a šoma senna. Ba bangwe ba ile ba tšhaba ka morago ga matšatši a mabedi fela eupša yena le ba bangwe ba bane ba ile ba kgotlelela. Le bona ba be ba dula mo kompong moo ba bego ba boditšwe gore nama ga e fele, go fela meno a monna. Bjala bja Sesotho 5
bo be bo gewa bjalo ka meetse. Ge ba boa mošomong ba be ba hlapa mebele ka meetse a go fiša. Dijo tšona go bolela e be e le go kwa mpa go khora. Ge beke ya mathomo e fela ke ge bašemane bao ba sekolo ba šetše ba bonala go kgwahla, e le dipompana.

Ge dikolo di bulwa ba ile ba makatša batho kudu ka go nona, ba na le dithama; le ka diaparo tše botse, tše mpsha. Gape ba be ba gola lekgolo la 10
diranta ka beke. Ka gona ba boa ba laešitše makgolo a mahlano a diranta ka ge ba šomile dibeke tše hlano.

Mona wa bašemane ba bangwe go Mukhabudi o ile wa gola gabedi. Sa mathomo ba be ba mo hloetše go ba phala ka dithuto. Go be go šetše go 15
kwala gore Mukhabudi ke mpimpi, o ba rekiša go hlogo ya sekolo le go barutiši ba bangwe.

[Letl. 51–52]

- 2.2.1 Ka dintlha TŠE PEDI laetša mothalonako TEMANENG YA 1 go tšwa setsopolweng se. (2)
- 2.2.2 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago:
- (a) Mukhabudi le van Niekerk
- (b) Mukhabudi le Lasi (2)
- 2.2.3 Ngwala bokamorago bja setsopolwa se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 2.2.4 Ka dintlha TŠE PEDI laetša tema ye e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (2)
- 2.2.5 Na setsopolwa se se tšweletša Mukhabudi e le motho wa mohuta mang? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 2.2.6 Ka dintlha TŠE PEDI bontšha ponelopele ya gago mabapi le go šoma ga Mukhabudi polaseng ya Van Niekerk. (2)

- 2.2.7 Ke thuto efe yeo e tšweletšwago ke padi ye? (1)
- 2.2.8 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- [35]**

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: PAPADI/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

3.1 SETSOPOLWA SA E

MONAWA:	Ke le boditše gore le tle mo kopanong ya khuduthamaga go rerišana le go eletšana maloka le go gana ga Namele le Theepe go phetha ka moo ba bego ba kgopetšwe ke rena barutwana ka molomo wa hlogo ya sekolo.	
MOTŠHATŠHA:	Nna ke bona re ka kitima pele ga ge phala e letšwa, gomme ra šaetša. Ke šišinya ke re re ba fe nakonyana go fihla la Labohlano, go hlwa la bosasa.	5
LEFAGWANA:	Ke tlatša seboledi sa mafelelo ka gore ge re ka tloga ka maatla, ra re ba šuthiše ka yona nako ye ya ngwaga, re tla be re iphahla ka lefego. Tabakgolo ke go lemoša barutiši ba rena gore ga re nyake eng, re nyaka eng ka mabaka afe.	10
TLHAKOLANE:	Ke kwana le tšhišinyo ye ya Lefagwana, eupša re swanetše go diriša mekgwa le maatla ka moka a go ba tšhošetša re sa ba lemoše gore madi a ka se tšhollwe, metse e ka se rutlwe goba ya tšhungwa le gore bana ba ka se thibelwe go ya sekolong. Re swanetše go galefa, go taufala go feta polelo.	15
MONAWA:	Ke a leboga ka moka go seo le se boletšego. Seo se ntshwenyago ke sello sa bana sa ge ba re Theepe o bakišana le bašemane methepa ya sekolo. Na mo go rena goba bana bao re ba emelago o gona yoo a kago ema a re o mmakiša mang wa ga mang, wa mphato ofe?	20

[Letl. 36]

- 3.1.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Fahlela ka dintlha TŠE NNE. (4)
- 3.1.2 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago:
- (a) Theepe le Namele (1)
- (b) Lefagwana le Tlhakolane (1)
- 3.1.3 Tsopola polelo yeo e laetšago maikutlo a Tlhakolane a pefelo. (1)
- 3.1.4 Setsopolwa se se ka se bapalege sefaleng. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 3.1.5 Na molwantšhwa wa papadi ye ke mang? (1)
- 3.1.6 Ka dintlha TŠE THARO laetša ponelopele ya gago mabapi le Theepe ka go bakišana methepa le bašemane. (3)

- 3.1.7 Tšweletša ka dintlha TŠE PEDI tekolapejana yeo e tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 3.1.8 Ala ka dintlha TŠE PEDI kgegeotiragatšo setsopolweng se. (2)
- 3.1.9 Tšweletša tlemollo ya lehuto papading ye. (1)

LE**3.2 SETSOPOLWA SA F**

LEFAGWANA:	Ka ge le tseba motho a phela ka malwetši a mehutahuta, le nna ke ile ka ya ngakeng ke ikwa ke sa ipshine mo nameng. Bjale ngaka a re nke ke khutšiše monagano wa ka, gagolo ditabeng tša mašata le dingangišano ka ge ke tshwenywa ke megalatšhika ya hlogo.	5
TLHAKOLANE:	Ka moka re a lwala. Bjale ge o re o a fokola re tla bona ka eng?	
MONAWA:	Bjale o tla ka tše dingwe. Ge o re ka moka re a lwala o ra wena le rena ba re lego mo ka moka?	
MOTŠHATŠHA:	Nna ke bona ba go swana le yo Tlhakolane ba ka kgonwa fela ke go tšhatšhwa ka botšhatšhabogopa mmele ka moka go fihla a itšhatšharela.	10
LEFAGWANA:	Nna ke nyaka go lemoša Tlhakolane gore nna ga ke gapeletšege go ba leloko la Khuduthamaga goba leloko la Lekgotla ka moka la go emela barutwana. Gape ke nyaka go mmotša gore lengwalo la bohlatse ke le file hlogo ya sekolo.	15
MONAWA:	Ke kgopela gore yo mongwe le yo mongwe ge a ema a bolela a hlomphe maikutlo a rena ka moka gore re se tloge mo ba bangwe ba kgopišegile. Bjale ke kgopela gore Tlhakolane a re botše gore o lwala le bomang mo gare ga rena. Ge a palelwa ke go mpha fao, a metše mantšu a gagwe.	20

[Letl. 51]

- 3.2.1 Na molwantšhi wa papadi ye ke mang? (1)
- 3.2.2 Ka dintlha TŠE PEDI ala bokamorago bja setsopolwa se. (2)
- 3.2.3 Efa semelo sa Tlhakolane go ya le ka polelo ya gagwe ya pele. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.2.4 Hlaloša mohuta wa thulano ye e tšwelelago setsopolweng se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 3.2.5 Ka dintlha TŠE PEDI utolla tekolanthago yeo e tšweletšwago ke polelo ya Lefagwana. (2)

- 3.2.6 Ahlaahla ka dintlha TŠE PEDI tswalano gare ga leina la papadi ye le diteng tša yona. (2)
- 3.2.7 Ahlaahla ka fao maina a baanegwa ba ba latelago a nyalelanago le ditiro tša bona:
- (a) Motšhatšha (1)
  - (b) Monawa (1)
  - (c) Tlhakolane (1)
- 3.2.8 Tšweletša kgegeophetogi ya papadi ye. (1)
- 3.2.9 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla molaetša wa papadi ye. (2)
- [35]**

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo.

4.1 SETSOPOLWA SA G

PHALA:	Aowa Pulane, ga se ka go tlwaela o le ka mokgwa wo. Ge e le bothata bjona bo gona, o no ba o nkgana ka bjona.	
PULANE:	(O sa ngangabetše) Gomme bothata ga bo gona morutiši.	
PHALA:	(O mo laetša puku ya gagwe) Bona gore puku ya gago e bjang? O palelwa le ke go hwetša meputso ye lesome godimo ga masomehlano.	5
PULANE:	(O tsoša sefahlego gomme se neša pula ya modupi) Mokgwa ga ke sa kgona go hwetša nako ya go dira mošomo wa sekolo morutiši.	
PHALA:	Ga o sa kgona go hwetša nako ya go dira mošomo wa sekolo?	10
PULANE:	Go bjalo, Morutiši Phala.	
PHALA:	Molato?	
PULANE:	Ge ke e tšwa mo sekolong ke thoma ka go hlwekiša kua gae gomme ge ke fetša ka ya nokeng. Ge ke boa ke swarana le dipitša ka ge mma a šoma.	15
PHALA:	A ke re le barutwana ba bantši ba dira bjalo, eupša mošomo wa bona mo sekolong ga o šitišege kudu, Pulane?	
PULANE:	Nna ge ke fetša tšeo ka moka ke swanelwa ke go thuša tate go rekišetša batho bjala.	
PHALA:	(O a tširoga) O thuša tatago go rekišetša batho bjala?	20
PULANE:	Go bjalo morutiši. Ke kgona le go robala ka bo iri ya lesomepedi goba ya pele mesong. Tate o mpanne bjalo ka tonki.	
PHALA:	(O setlega pelo) Ke a go kwa, ngwanake.	

[Letl. 8–9]

- 4.1.1 Tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. Fahlela ka dintlha TŠE NNE. (4)
- 4.1.2 Setsopolwa se se ka bapalega sefaleng. Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.1.3 Na sekapolelo se se kotofaditšwego se tšweletša maikutlo a mohuta mang a Pulane? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.4 Ngwala ditšhupasefala tšeo di tšweletšago maikutlo a Morutiši Phala mabapi le mošomo wa sekolo wa Pulane. (2)
- 4.1.5 Ka dintlha TŠE THARO laetša ponelopele ya gago mabapi le sepheto seo Morutiši Phala a ka se tšeago morago ga poledišano ye. (3)
- 4.1.6 Ke moya wa mohuta mang wo o fokago setsopolweng se? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.1.7 Ka dintlha TŠE PEDI tšweletša tlemollo ya lehuto la papadi ye. (2)

LE

4.2 SETSOPOLWA SA H

NKARENG:	Aowa hle tatagoPulane, ke be ke no hlalošetša yo moruti ka ga seemo sa ditaba ka mo lapeng le.	
SETONGWANE:	(O lebelela Moloki ka bogale) Moruti! Ge o nyaka go kwana le nna o tlogele go šunyašunya nko ya gago ditabeng tša lapa la ka.	5
NKARENG:	(O a ithapeletša) Aowa tatagoPulane, a ga o tlogele Moruti a hlaloša?	
SETONGWANE:	Wena tswalela molongwana wo wa gago wa go nkga! O kwele mang a re ke swanetše go laolwa ke barutinyana ba ba lena ka mo ga ka?	10
NKARENG:	Aowa hle Setongwane, ke kgopela gore o ...	
SETONGWANE:	(Go Moloki) Wena mokgalabjana tena wa sutwana ya go šošobana, le tlaetše go tšama le tsenatsena ditabeng tša malapa a batho, a ke re?	
MOLOKI:	(Ka boikokobetšo) Ga go bjalo, Morena Setongwane.	15
SETONGWANE:	(Ka pefelo) Wena Moloki, o tlogetše mosatšana yola wa gago wa ditšhubaba o nyaka go tšea yo wa ka?	
MOLOKI:	Ga go bjalo Setongwane, nna ke no duma go bona bana ba Modimo ba phela gabotse ka malapeng a bona.	
SETONGWANE:	(O mo šupa ka monwana nkong) Ke go kgopela gore o emelele o tšwe ka mo ga ka pele ke go laetša gore bathwana ba go swana le lena ke ba dirang.	20
MOLOKI:	(O a emelela) Mohumagadi Setongwane, šedio tša lapa la gago. Le nna di a mpalela.	
SETONGWANE:	Hee, sekgalabjana tena, tlogela go hlwa o laela gantši. Goba o nyaka go tšwa ka madi?	25

Letl. 38–39]

- 4.2.1 Ka dintlha TŠE PEDI ala bokamorago bja setsopolwa se. (2)
- 4.2.2 Ahlaahla ka fao maina a baanegwa ba ba latelago a nyalelanago le ditiro tša bona go ya ka papadi ye:
- (a) Nkareng (1)
- (b) Moloki (1)
- (c) Phafana (1)
- 4.2.3 Efa semelo sa Nkareng go ya le ka polelo ya gagwe ya pele. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 4.2.4 Ahlaahla tswalano gare ga leina la puku le diteng tša yona ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 4.2.5 Efa molwantšwa le molwantšhi ba papadi ye. (2)
- 4.2.6 Ka dintlha TŠE THARO tšweletša mehola ya ditšhupasefala setsopolweng se. (3)
- 4.2.7 Ahlaahla molaetša wa papadi ye. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA

Mo karolong ye, dipotšišo di tla botšišwa go tšwa go dikanegelokopana tše:

- 'Re lebe kae?' – MJ Tauatsoala
- 'Kgethollo ye sehlogo' – M Mathete

POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo

ELA HLOKO: Araba dipotšišo ka moka tša dikanegelokopana, e lego POTŠIŠO ya 5.1 le ya 5.2.

5.1 'RE LEBE KAE?' – MJ Tauatsoala**SETSOPOLWA SA I**

Ka ge sothwane e be e šetše e swere, mmethiša o gorogile gore ba lebe gae Hlenkge. Tabudi o tšere masetlapelo ao a a begela bao a sepelago nabo ka mmethiša. Bohle ba a kgotsa le ge go be go se na seo ba kago se dira. Tabudi o be a gafa. Ke re e be e le segaswi seo se sa apolego diaparo. O be a bona bokaone lefase le ka palega a tsena gomme la buša la tswalela. 5

Seo se be se sa kgonege le ka mohla o tee magagešo. Seo se bego se sa mo leše di theogela ke gore le diaparo tšeo a bego a gopola ge di tla okobatša diphapano kua gae, ba di hutše botsotsi. O be a se sa tseba pele le morago, a le gare ga maima le mathata. O be a le ditsietsing tšeo a sa tsebego gore o tla hlatlolwa ke mang go tšona. Mo gona go be go le pepeneneng gore mollo wola wa maloba o ile go ba ditlabonyane ke ditlaboima. Seo se bego se mo tshwenya e be e le gore ba ile go gopola ge a be a ba tšhela phori mahlong. 10

Ge mmethiša o goroga Hlenkge, e be e le gona dikgogo di fologa. Gape Tabudi o be a lekeletša matsogo nke o tšwa komeng. O be a phalwa le ke modišana ka ge a boa a šikere kgaka goba mmutla. 15

[Letl. 152]

- 5.1.1 Tsopola mothalonako wo o dirišitšwego TEMANENG YA 1. (1)
- 5.1.2 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša bokamorago bja setsopolwa se. (2)
- 5.1.3 Tšweletša mohuta wa tikologo ya setsopolwa se. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 5.1.4 Efa mohuta wa thulano wo o bonalago TEMANENG YA 2. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.1.5 Efa molwantšhwa wa kanegelokopana ye. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.1.6 Mongwadi o reela baanegwa maina go ya ka ditiro tša bona. Kgonthišiša taba ye o lebeletše:
  - (a) Madimabe
  - (b) Malweša
  - (c) Mabešeletša (3)

- 5.1.7 Tšweletša tekolopejana ye e utollwago ke setsopolwa se. (1)
- 5.1.8 Maikutlo a gago ke afe mabapi le maitshwaro a lapa la boTabudi go Madimabe. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.1.9 Ala morero wa kanegelokopana ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**5.2 'KGETHOLLO YE SEHLOGO' – M Mathete****SETSOPOLWA SA J**

Seilakgaka o be a na le mosadi yo a bitšwago Mokgaetši, mola bana ba gagwe ba babedi ba tsebja ka la Molatelo, e lego mošemane, le Kokobane e lego wa mosetsana. Le ge Seilakgaka e be e le monna wa go hlokomela lapa la gagwe, bofokotšana bja gagwe e be e le go se fetwe ke thetho. Ka mehla o be a rata gore ge a robetše bošego, e be o kgomaretšwe ke motho wa mosadi. 5

Ka nako o be a bile a makatšwa ke gore mola a sepela kua mebileng, a kwe mosetsana a mmitša ka leina mola a se sa gopola leina la mosetsana yoo, le gore o kopane kae le yena la mafelelo, ka lebaka leo a bego a rata basadi ka gona. Bjale ka gore Seilakgaka o be a šoma go otlela dilori tše dikgolo tšeo di bego di dira gore ka lebaka la go sepela kudu moo ga gagwe a fele a eya dinageng tša kgole le kgauswi, gohlegohle fao a bego a sepelela gona o be a na le 'kgogwana' ebile mafelong a mangwe a šeile le matswianyana ao a bego a sa tsebe le maina a ona. 10

Banna ba bangwe ge ba be ba mo kwera o be o tla kwa ba mmošiša gore gabotsebotse basadi ba bona eng fao go yena ka gore ke mpefane wa mafelelofelelo. 15

[Letl. 250]

- 5.2.1 Efa tswalano ya baanegwa ba ba latelago:
- (a) Seilakgaka le Mokgaetši
  - (b) Seilakgaka le Molatelo
  - (c) Mokgaetši le Kokobane
  - (d) Kokobane le Molatelo (4)
- 5.2.2 Akaretša temana ya setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 5.2.3 Na mongwadi o atlegile matsenong a kanegelokopana ye? Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 5.2.4 Mongwadi o laeditše Seilakgaka e le motho wa mohuta mang. Efa dintlha TŠE PEDI. (3)
- 5.2.5 Ngwala kgegeophetogi ya kanegelokopana ye. (1)

- 5.2.6 E ka ba mongwadi o atlegile go ruma kanegelokopana ye? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 5.2.7 Ka dintlha TŠE PEDI bontšha tswalano ya leina la kanegelokopana ye le ditiragalo tša yona. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO

Mo karolong ye, dipotšiso di tla botšišwa go tšwa go direto tše:

- 'O ntirile lekgowa' – VW Lebepe
- 'Di a ila – Tauatswala et al.

ELA HLOKO: Araba dipotšišo ka moka tša direto, e lego POTŠIŠO ya 6.1 le ya 6.2.

POTŠIŠO YA 6: DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe

6.1 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

O NTIRILE LEKGOWA – VW Lebepe

- 1 O ntirile lekgowa la gago,
- 2 O ntirile motlišaodutše wa gago,
- 3 O ntirile lekgoba,
- 4 O ntirile seepamokoti sa gago,
- 5 O ntirile Maditsi wa boMaditsi
- 6 O ntirile setholwane sa gago,
- 7 O ntirile nkokoi ya 'rato la rena.
- 8 Ge ke go fa tšie o kuka nko,
- 9 Ge ke go fa ntsho ya mathudi o kuka magetla.
- 10 O rata manongonongo matšhatšhakhura,
- 11 O rata matsaka a Ratsaka,
- 12 Ke kodumetše ke epa mokoti,
- 13 Ke go phuphumitša ka swikatshipi la ramošweu,
- 14 O ntirile lekgowa la gago.
- 15 Ge ke ntšha la mohlagare o a myemyela,
- 16 O bjalo ka lebotlana le anywa ya lešokotšo,
- 17 Ge ke go swara ka ditsebe o nganga molala,
- 18 O rata fela ge ke kgoboketša mokgobo wa gauta,
- 19 O rata fela ge ke tliša silibera,
- 20 O thaba ge ke tliša taamane,
- 21 O namela thaba ge ke tliša koporo.
- 22 Menwanapotleng e phirimeletšwe.
- 23 Dipotla di tsorotla moya,
- 24 Di tšwele manga le magotšane.
- 25 O thomile go mpha sephoto,
- 26 Ke thomile go fetoga khwephane,
- 27 Gobane sešego se phulegile,
- 28 Gobane seo se sa felego se a hlola.

29 Le ge o le selailai sa ka,
 30 Ngwan'a dikotimarameng,
 31 Le ge o le senakangwedi sa ka,
 32 Ngwan'a thama tša mapupurese,
 33 Le ge o hlapa ka lebese la Mabese,
 34 Ngwan'a go tlola ka todì,
 35 Le ge o apere boditsi hlogong,
 36 Ngwan'a mahlo a namane,
 37 Le ge o apere diketane molaleng.

[Letl. 61–62]

- 6.1.1 Efa poeletšo yeo e tšwelelago methalothetong ya 1–7 o be o fe le mohuta wa yona. (2)
- 6.1.2 Tsopola dibokantšu TŠE PEDI temanathetong ya 2 tšeo di laetšago gore moretwa o be a ipshina ka bophelo. (2)
- 6.1.3 Efa dikgopolo tšeo moreti a di tšweletšago ka tirišo ya mebolelwana ye go tšwa temanathetong ya 2.
- (a) Ge ke go fa tšie o kuka nko.
- (b) Ge ke go fa ntsho ya mathudi o kuka magetla.
- (c) Ke kodumetše ke epa mokoti. (3)
- 6.1.4 Ke tšhwantšhokgopolo efe yeo e tšweletšwago ke sekapolelo temathetong ya 3. Efa leina la sekapolelo seo. (2)
- 6.1.5 Akaretša ditemanatheto tša 3–5 ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 6.1.6 Bontšha morumokwano methalothetong ya 29–31 o be o hlaloše mohola wa wona. (2)
- 6.1.7 Hlaloša maikutlo a moreti seretong se. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 6.1.8 Akanya molaetša wo o tšweletšwago ke sereti seretong se. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

6.2 Bala sereto sa ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go se latela.

DI A ILA – Tauatswala et al.

- 1 Mehla le mabaka di a fetoga,
- 2 Ke semaka le bohlola lehono,
- 3 Ga e sa le gona lefaseng le bophelong,
- 4 E bolokilwe kgale, ke mogologolo,
- 5 E ribegilwe, batho ba ikgakantšha,
- 6 Ba re tšeo ke tša kgale
- 7 Di re senyetša sebaka le nako.
- 8 Re tla ba ra gadimelwa, ra rotša
- 9 O a diga wa lehwana.

- 10 Ba tšwele taolong,
- 11 Ga ba sa šia meeno,
- 12 Kilano makgatheng a monna le mosadi e fentšwe,
- 13 E patlilwe, ga e bone selo,
- 14 Mohlologadi o tshelwa ke kgwedi,
- 15 O lala a belega,
- 16 A ba a tsoga a nyaka monna.
- 17 Dikalafo ga di sa ilelwa,
- 18 Di a ila e ketile ntshwe,
- 19 Motho o bolawa boka nonyana,
- 20 Digotlane di fetogile diphiri,
- 21 Bana ba bahubedu ba hloboga motšhaotšhele,
- 22 Ba ja hloboša, ba e rakela ka mogoga,
- 23 Ba nwa setšhila, ba se kgeba ka dipoolo,
- 24 Makgoma a kgailwe,
- 25 A tšwele lenaneong, a ntšhweditše.

- 26 Batho ba gakilwe, ba šešerekane,
- 27 Setšo ga se sa latelwa,
- 28 Madika a bonwe ke basadi,
- 29 Ba emeletše banna ba lefoko ba bea melao,
- 30 Ba tšheletša mohu, ba bea le mafata,
- 31 Ba ja magata ba nwa le dibego,
- 32 Ya retologa e ja mohlana,
- 33 Pitša e kgolo e hladielwa gare.

- 34 Ditšo di thulana go thulana,
- 35 Dikereke di šatolana mešatolano,
- 36 Segagaborena se ntšhweditše.
- 37 Mohlolo goba mohwana ga ba sa roula,
- 38 Motswetšana o loiša bogobe matutu a ikgama,
- 39 Tšhukudu e patilwe ke marumo,
- 40 Go lebeletšwe ntwagoreka,
- 41 Polawa ke mong ga e na lebelo,
- 42 Di a ila e di gagatletše.

[Letl. 72]

- 6.2.1 Sereto se ke thetotsholo. Thekga ntlha ye ka go tsopola methalotheto YE MEBEDI temathetong ya 1. (2)
- 6.2.2 Efa mohlala wa kelelothalo o be o hlaloše gore ke ka lebaka la eng o realo. (2)
- 6.2.3 Ka dintlha TŠE THARO ala sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto le ditemanatheto. (3)
- 6.2.4 Hlaloša kgopolo ye e tšweletšwago ke sereti temanathetong ya 3 go thekga molaetša wa sereto se. (3)
- 6.2.5 Efa setlabelotheto seo se dirišitšwego mothalothehong wa 23 o be o fe meholo YE MEBEDI ya sona. (3)
- 6.2.6 Tšweletša papadišantšu temanathetong ya 4 o be o laetše se moreti a se hlalošago. (2)
- 6.2.7 Ke thuto efe ye o ithutilego yona ka temanatheto ya 4? Fahlela karabo ya gago. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70